

2. Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Ілона Малицієвська
приватний адвокат

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИВАТНОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогодні розбудова в Україні демократичної, правової, соціальної держави потребує вирішення проблем політичного, економічного, соціального і культурного характеру. Пріоритетними серед них є проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, оскільки вирішення зазначених питань виступає одним із головних критеріїв оцінки ефективності реформування всіх сфер суспільного життя. В цьому аспекті розвиток нотаріальної діяльності є ключовим в системі реалізації прав людини та громадянина. Отже, наміри України з приводу становлення як розвиненої правової європейської держави обумовлюють проведення численних правових реформ у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Це стосується і сфери нотаріальної діяльності, як важливого правового механізму забезпечення реалізації прав та обов'язків суб'єктів права, правової охорони та досудового захисту прав та інтересів громадян, підприємств та організацій. З огляду на це, набуває особливого значення питання належного нормативно-правового забезпечення діяльності нотаріусів у нашій державі.

Пристаючи до вирішення поставлених завдань, відзначимо, що в Україні правова реформа у сфері нотаріату відбувається шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, спрямованих на урегулювання нотаріальної діяльності, внесення змін та доповнень до існуючих, а також таких, що визначають напрямки реформування вітчизняної системи нотаріату. Відповідно, настання того чи іншого етапу правової реформи слід пов'язувати із прийняттям основних нормативних актів, які вплинули на становлення та розвиток правового забезпечення нотаріальної діяльності [1, с. 395]. Початок правової реформи у сфері нотаріату, а отже і її перший етап, як відомо, пов'язується із прийняттям 2 вересня 1993 р. Закону України «Про нотаріат», яким було змінено існуючу організаційну структуру побудови нотаріату в Україні [2, с. 91]. Його основним здобутком було запровадження інституту приватного нотаріату. Нові принципи нотаріальної діяльності, які

були закладені цим законом дозволили вирішити організаційні проблеми стосовно нотаріального забезпечення суб'єктів цивільно-правових відносин та дозволили державі практично зняти із себе більшість організаційних питань і матеріальних витрат у цій сфері. Внаслідок прийняття названого нормативного акту у сфері нотаріату відбулись докорінні зміни не лише у кількісному, а й у якісному вимірі, зокрема, це стосується: зростання рівня самосвідомості у нотаріальному співтоваристві та відповідальності перед всіма суб'єктами цивільно-правових відносин; підвищення професіоналізму нотаріусів; збільшення чисельності приватних нотаріусів, які в більшості випадків значно краще матеріально-технічно оснащені, ніж державні нотаріальні контори; оперативності обслуговування громадян, підприємств, установ та організацій тощо [3, с. 47].

Законодавство про нотаріат – це структурована система правових норм, предметом регулювання яких є правовідносини, що виникають в організаційній побудові нотаріату, нотаріальному процесі та регламентують процедуру вчинення нотаріальних проваджень. До таких актів слід віднести спеціальні нормативні акти: Закон України «Про нотаріат», Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Положення про порядок учинення нотаріальних дій у дипломатичних представництвах та консульських установах тощо. Вагомим для регулювання нотаріальної діяльності нормативно-правовим актом, на нашу думку, є також Наказ Міністерства Юстиції «Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства» від 22.12.2010 № 3253/5.

До системи правового регулювання належать також такі нормативно-правові акти Міністерства Юстиції України: Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5); Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування (Наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5); Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів (Наказ Міністерства юстиції від 18.05.2009 № 870/5); Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності (Наказ Міністерства юстиції України від 22.03.2011 № 871/5); Про затвердження правил ведення нотаріального діловодства (Наказ Мінюсту України від 22.12.2010 р. № 3253/5); Про порядок вчинення нотаріальних дій, не передбачених законодавством України (Лист Мінюсту України від 28.02.94 р.).

Практика застосування Закону України «Про нотаріат» довела його недосконалість. Зокрема, до його основних недоліків та проблем, які він зумовив, можна віднести: застарілий підхід до урегулювання нотаріальної діяльності внаслідок його орієнтації на радянську концепцію правового забезпечення суспільних відносин; невідповідність окремим положенням Конституції України, яку було прийнято пізніше, ніж цей закон, у 1996 р.;

обмеження приватних нотаріусів щодо вчинення нотаріальних дій; значне зростання кількості приватних нотаріусів поряд із зменшенням державних, що призвело до соціальної напруги в суспільстві, у тому числі, у зв'язку з неможливістю отримання громадянами окремих видів нотаріальних послуг щодо оформлення спадкових прав та вжиття заходів з охорони спадкового майна; відсутність закріплення гнучкої системи заходів впливу на нотаріусів у разі порушення ними законодавства під час вчинення нотаріальних дій та ін. [4, с. 975].

Як свідчить аналіз, в незалежній Україні правове регулювання нотаріальної діяльності перебуває в стадії постійного реформування, свідченням чого є динамічний процес законодавчих пропозицій та законодавчих змін у цій сфері. Якісно нове законодавство, яке регламентує діяльність нотаріату в Україні, спричинено об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, головна з яких полягала у забезпеченні охорони приватної власності, що формується як одне з основних конституційних прав громадян і організацій, створенні умов, за яких власник на свій розсуд і бажання міг володіти та розпоряджатися своїм майном.

Низький рівень нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності та численні проблеми на практиці, які мали місце внаслідок прийняття розглянутого нормативно-правового акту, обумовили необхідність продовження правової реформи у цій сфері [5, с. 21].

Вирішення наведених та інших проблем сучасного нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності можливе шляхом проведення комплексної систематизації законодавчих положень та положень підзаконних правових актів [6, с. 143]. У такому ракурсі слід підтримати тезу щодо необхідності прийняття двох загальних нормативно-правових актів внаслідок проведеної систематизації, а саме: Закону України «Про організацію нотаріату» (або «Про організацію нотаріальної діяльності в Україні») та Нотаріального процесуального кодексу [7, с. 30]. Безумовно, такий крок дозволить комплексно врегулювати окремо питання організації системи нотаріату в Україні та окремо врегулювати усі процедурні аспекти здійснення нотаріальної діяльності, а отже і вирішити проблеми дублювань, прогалин, колізій законодавства тощо.

Найбільш ефективним завершенням нотаріальної реформи могло би стати прийняття Закону «Про організаційні засади діяльності Нотаріату України», в якому треба закріпити основні поняття нотаріальної діяльності, завдання нотаріату, більш чіткі гарантії нотаріальної діяльності і позначити систему доступу до професії, рамки дисциплінарної та адміністративної відповідальності, а також визначити статус і компетенцію регіональної і центральної нотаріальної палати, а також прийняття «Нотаріально-процесуального кодексу України» [8, с. 569].

В спеціалізованій літературі зазначають, що «Нотаріально-процесуальний кодекс» має навести лад у системі підзаконних нормативних

актах, якими користуються нотаріуси в своїй діяльності. Такий похід у повній мірі відповідав би вимогам ст.ст.8, 92 Конституції України, в якій встановлено, що організація діяльності нотаріату визначається виключно законами, що могло би посилити захист прав та інтересів громадян і підвищити професійну відповідальність нотаріусів [9, с. 972].

Таким чином, у системі прав і свобод людини і громадянина право кожної людини на правову допомогу займає важливе місце. При цьому нотаріат поряд з іншими інститутами забезпечує реалізацію цього конституційного права громадян. Наша держава докладает достатньо зусиль для реалізації права особи на отримання правової допомоги, спираючись на досвід зарубіжних країн. Не дивлячись на тривалу правову реформу, сучасний стан нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності характеризується наявністю численних проблем та недоліків. Перспективою його розвитку має стати проведення систематизації положень нормативних документів у цій сфері, що дозволить вирішити розглянуті проблеми.

1. Клименко О. М. Новий нотаріат України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 395-396.

2. Черниш В. Шляхи розвитку та вдосконалення нотаріальної діяльності в Україні: прогалини законодавчої регламентації. *Юридична Україна*. 2016. № 5-6. С. 90-95.

3. Нелін О. Реалії сучасного нотаріату на шляху до сталого функціонування окремого інституту захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. *Юридична Україна*. 2016. № 7-8. С. 46-50.

4. Шишленко В. Г. Правове регулювання та організація нотаріату України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 971-975.

5. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. Харків : Право, 2008. 536 с.

6. Нечипорук С. В. Проблеми та перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 143-146.

7. Ільєва Н. В. Основні напрямки розвитку правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні. *Юрист України*. 2011. № 3 (16). С. 27-31.

8. Долинська М. С. Законодавство України про нотаріат: характеристика та особливості. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 568-575.

9. Шишленко В. Г. Правове регулювання та організація діяльності нотаріату України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 971-975.

Станіслав Перемітько
сертифікований
інженер-землевпорядник

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ЩО ВИНИКЛИ, ІЗ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

Розвиток ринкових відносин в економіці України зумовив необхідність використання загальновизнаних організаційно-правових форм підприємницьких структур, таких як господарські товариства. Господарські